

КОНЦЕНТРАЦІЯ ТА КОНКУРЕНЦІЯ НА СВІТОВОМУ РИНКУ М'ЯСА

© 2016 БОЧАРОВА Ю. Г.

УДК 339.166.82: 339.13.017

Бочарова Ю. Г. Концентрація та конкуренція на світовому ринку м'яса

Метою статті є аналіз стану, особливостей розвитку, концентрації та конкуренції на світовому ринку м'яса. Обґрунтовано значення та роль м'яса у забезпеченні продовольчої безпеки. Проведено аналіз динаміки та структури (географічної та товарної) обсягів виробництва, споживання, експорту та імпорту м'яса. Визначено основних виробників, споживачів, експортерів та імпортерів м'яса в умовах глобалізації. Охарактеризовано країнові особливості, моделі споживання та імпорту м'яса. На основі розрахунку п'яти показників концентрації (коефіцієнт концентрації, індекс Херфіндала – Хіршмана, коефіцієнт відносної концентрації, дисперсія логарифмів ринкових часток, індекс максимальної частки) визначено особливості конкуренції на світовому ринку виробників та споживачів м'яса.

Ключові слова: світовий ринок, м'ясо, виробництво, експорт, імпорт, концентрація, конкуренція.

Табл.: 7. **Бібл.:** 10.

Бочарова Юлія Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки та туризму, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (вул. Островського, 16, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50005, Україна)
E-mail: y.bocharova@ukr.net

УДК 339.166.82: 339.13.017

Бочарова Ю. Г. Концентрация и конкуренция на мировом рынке мяса
 Целью статьи является анализ состояния, особенностей развития, концентрации и конкуренции на мировом рынке мяса. Обосновано значение и роль мяса в обеспечении продовольственной безопасности. Проведен анализ динамики и структуры (географической и товарной) объемов производства, потребления, экспорта и импорта мяса. Определены основные производители, потребители, экспортеры и импортеры мяса в условиях глобализации. Охарактеризованы страновые особенности, модели потребления и импорта мяса. На основе расчета пяти показателей концентрации (коэффициент концентрации, индекс Херфиндала – Хиршмана, коэффициент относительной концентрации, дисперсия логарифмов рыночных долей, индекс максимальной доли) определены особенности конкуренции на мировом рынке производителей и потребителей мяса.

Ключевые слова: мировой рынок, мясо, производство, экспорт, импорт, концентрация, конкуренция.

Табл.: 7. **Библ.:** 10.

Бочарова Юлия Геннадьевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международной экономики и туризма, Донецкий национальный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского (ул. Островского, 16, Кривой Рог, Днепропетровская область, 50005, Украина)
E-mail: y.bocharova@ukr.net

UDC 339.166.82: 339.13.017

Bocharova Yu. G. Concentration and Competition in the Global Meat Market
 The article is aimed at analyzing the condition, development specifics, concentration and competition in the global meat market. Both significance and role of meat in providing the food security has been substantiated. An analysis of the dynamics and structure (both geographical and commodity) of production volumes, consumption, exports and imports of meat has been conducted. The major producers, consumers, exporters and importers of meat in the context of globalization have been identified. The country-based features, patterns of consumption and imports of meat have been characterized. On the basis of calculated five indicators of concentration (coefficient of concentration, the Herfindahl-Hirschman index, coefficient of relative concentration, dispersion of logarithms of market shares, index of the maximum share) the features of competition in the global market of producers and consumers of meat have been determined.

Keywords: world market, meat, production, export, import, concentration, competition.

Tabl.: 7. **Bibl.:** 10.

Bocharova Yuliia G. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics and Tourism, Donetsk National University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky (16 Ostrovs'koho Str., Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, 50005, Ukraine)
E-mail: y.bocharova@ukr.net

Як свідчать результати дослідження Аніти Регмі, «...Глобальні моделі споживання продовольства змінилися з плином часу...у розвинених країнах... споживачі витрачають більшу частку свого бюджету на м'ясо, в той час як зернові є домінуючим компонентом у бюджеті для споживачів у більш бідних країнах...» [1]. У цілому, як стверджує Аніти Регмі, чим багатше населення, тим більше м'яса та свіжих продуктів споживає її населення. Аналогічні висновки зроблено за результатами дослідження експортерами ООН [2, 3]. Ураховуючи підвищення рівня життя, доходів населення багатьох країн світу, сьогодні існує нагальна проблема дослідження глобальних моделей споживання продовольства, визначення стану та особливостей розвитку світового ринку м'яса.

Дослідженню стану та особливостей розвитку світового ринку продовольства, м'яса та м'ясних продуктів присвячено роботи значного числа як українських, так і зарубіжних вчених [1–10]. Однак, незважаючи на значний внесок зазначених вище дослідників у вирішення

проблем теорії та практики функціонування продовольчих ринків, сьогодні окремі аспекти їх розвитку потребують подальшого дослідження.

Метою даної статті є аналіз стану, особливостей розвитку, концентрації та конкуренції на світовому ринку м'яса.

Обсяг виробництва м'яса у світі у 2013–2015 рр. збільшився на 7,5 млн т і становив 318,8 млн т у 2015 р. У цілому ж у світі щороку виробляється більше 300 млрд тонн м'яса. У структурі виробництва м'яса найбільша частка припадає на свинину (у середньому 37,1% виробництва м'яса у світі) та м'ясо птиці (у середньому 35% виробництва м'яса у світі). Для порівняння, на частку яловичини припадає в середньому 21,6% виробництва м'яса у світі, на частку баранини – 4,4%.

Значний попит на м'ясо у світі визначив розвиток міжнародної торгівлі м'ясом. Так, як свідчать результати проведеного аналізу, на торгівлю м'ясом припадає 30 млн т щороку. При цьому слід зазначити, що про-

тягом 2013–2015 рр. фіксувалося нарощення обсягів торгівлі м'ясом на 0,8 млн т – до 30,5 млн т у 2015 р. У структурі світової торгівлі м'ясом у 2013–2015 рр. суттєвих змін не відбулося. Як і у 2013 р., у 2015 р. найбільша частка міжнародної торгівлі м'ясом припадала на м'ясо птиці – у середньому 41,5% світової торгівлі м'ясом, яловичину – у середньому 31,1% світової торгівлі м'ясом. Для порівняння, на частку свинини припадає в середньому 23% світової торгівлі м'ясом, на частку баранини – 3,3% (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості розвитку світового ринку м'яса [9]

Показник	Рік		
	2013	2014	2015
Світовий баланс, млн т			
Виробництво	311,3	315,3	318,8
Яловичина	68,0	68,1	68,3
М'ясо птиці	108,6	110,5	112,1
Свинина	115,0	117,3	118,8
Баранина	13,9	13,9	14,0
Торгівля	29,7	30,6	30,5
Яловичина	8,9	9,6	9,7
М'ясо птиці	12,4	12,7	12,6
Свинина	7,1	7,0	7,0
Баранина	1,0	1,0	1,0
Індикатори попиту та пропозиції.			
Споживання продовольства на душу населення			
У світі, кг на рік	43,4	43,3	43,4
Розвинені, кг на рік	9,5	9,7	9,6
Індекс цін ФАО (2000 – 2004 = 100)	184	198	178

Основними виробниками м'яса у світі є країни, що розвиваються, на частку яких припадає в середньому 61,3% виробленого м'яса. Для порівняння, на частку розвинених країн припадає в середньому 38,7%, на частку країн із низьким рівнем доходів та дефіцитом продовольства – 7,05%, на частку найменш розвинених країн – 3,2% виробленого у світі м'яса.

У регіональному вимірі основними виробниками м'яса є країни Азії – у середньому 42,6%, країни Європи – у середньому 19%, країни Північної Америки – 14,8%, країни Південної Америки – 13,4% виробленого у світі м'яса. Для порівняння, на частку країн Африки припадає 5,4%, Центральної Америки – 2,8%, Океанії – 2% виробленого у світі м'яса. Країнами – лідерами з виробництва м'яса є: Китай – 27,8%, країни ЄС – 14,6%, США – 13,5%, Бразилія – 8,4% виробленого у світі м'яса (табл. 2).

Незважаючи на те, що основними виробниками м'яса виступають країни, що розвиваються, основними експортерами є розвинені країни. Так, на частку розвинених країн припадає в середньому майже 57% світового експорту м'яса, на частку країн, що розвиваються, – 43%. У регіональному вимірі основними експортерами м'яса є країни Північної Америки – у середньому 29,5%, країни

Південної Америки – 26,6%, країни Європи – 15,9% світового експорту м'яса. Для порівняння, на частку країн Азії припадає 14,7%, країн Африки – 0,8%, Центральної Америки – 1,7%, Океанії – 10,9% світового експорту. Основними країнами – експортерами м'яса є: США – у середньому 23,9%, Бразилія – 21,35%, ЄС – 13,5% світового експорту м'яса (табл. 3).

Як свідчать результати проведеного аналізу, світовий ринок продавців м'яса характеризується помірним рівнем концентрації, однак суттєвими диспропорціями в розмірах суб'єктів ринку – нерівністю розмірів суб'єктів ринку, значною ринковою владою найбільших його суб'єктів, за своїми параметрами наближається до монополії (табл. 4).

Основними імпортерами м'яса є розвинені країни – на їх частку припадає в середньому 65,4% світового імпорту м'яса. Для порівняння, на частку країн, що розвиваються, припадає в середньому 34,6%, найменш розвинених країн – 1,9%, країн із низьким рівнем доходів та дефіцитом продовольства – 2,5%, країн Африки на південь від Сахари – 2,2% світового імпорту м'яса. При цьому протягом періоду, що аналізується, фіксується скорочення частки імпорту м'яса розвинених країн, країн, що розвиваються, країн Африки на південь від Сахари, у той час як частка найменш розвинених країн, країн із низьким рівнем доходів та дефіцитом продовольства збільшується (табл. 5).

Регіонами – лідерами з імпорту м'яса виступають: Азія – 53,6%, Європа – 11,9%, Північна Америка – 10,1% світового імпорту м'яса. Для порівняння, на частку Африки припадає в середньому майже 10% світового імпорту м'яса, на частку Центральної Америки – 9,7%, на частку Південної Америки – 3,25%, на частку Океанії – 1,6% світового імпорту м'яса. Країнами – лідерами з імпорту м'яса виступають: Китай – у середньому 15,8%, Японія – 10,8%, США – 7,4% світового імпорту м'яса (табл. 6).

Як свідчать результати проведеного аналізу, світовий ринок покупців м'яса характеризується низьким рівнем концентрації, однак суттєвими диспропорціями в розмірах суб'єктів ринку – нерівністю розмірів суб'єктів ринку, значною ринковою владою найбільших його суб'єктів, за своїми параметрами наближається до олігополії (табл. 7).

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що у 2013–2015 рр.:

- ✦ обсяг виробництва м'яса у світі суттєво збільшився;
- ✦ у товарній структурі виробництва м'яса найбільша частка припадає на свинину та м'ясо птиці;
- ✦ основними виробниками м'яса у світі є країни, що розвиваються, на частку яких припадає в середньому 61,3% виробленого у світі м'яса;
- ✦ у регіональному вимірі основними виробниками м'яса є країни Азії, країни Європи та країни Північної Америки;

Виробництво м'яса, тис. т

Регіон/країна	2014 р.		2015 р.		Абсолютне відхилення	
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
Азія, у т. ч.:	134616	42,7	135299	42,4	683	-0,3
Китай	88232	28,0	88088	27,6	-144	-0,4
Індія	6316	2,0	6461	2,0	145	0,0
Індонезія	3340	1,1	3401	1,1	61	0,0
Японія	3246	1,0	3236	1,0	-10	0,0
В'єтнам	4365	1,4	4415	1,4	50	0,0
Африка, у т. ч.:	17065	5,4	17270	5,4	205	0,0
Єгипет	2097	0,7	2109	0,7	12	0,0
Південна Африка	2799	0,9	2816	0,9	17	0,0
Центральна Америка, у т. ч.:	8915	2,8	9059	2,8	144	0,0
Мексика	6227	2,0	6330	2,0	103	0,0
Південна Америка, у т. ч.:	42238	13,4	42598	13,4	360	0,0
Аргентина	5116	1,6	5206	1,6	90	0,0
Бразилія	26500	8,4	26560	8,3	60	-0,1
Колумбія	2460	0,8	2496	0,8	36	0,0
Північна Америка, у т. ч.:	46595	14,8	47331	14,8	736	0,1
Канада	4382	1,4	4374	1,4	-8	0,0
США	42212	13,4	42957	13,5	745	0,1
Європа, у т. ч.:	59569	18,9	60788	19,1	1219	0,2
ЄС	45672	14,5	46683	14,6	1011	0,2
Росія	8547	2,7	8755	2,7	208	0,0
Україна	2569	0,8	2555	0,8	-14	0,0
Океанія, у т. ч.:	6322	2,0	6468	2,0	146	0,0
Австралія	4500	1,4	4625	1,5	125	0,0
Світ усього, у т. ч.:	315319	100,0	318814	100,0	3495	0,0
Країни, що розвиваються	193668	61,4	194972	61,2	1304	-0,3
Розвинені країни	121651	38,6	123841	38,8	2190	0,3
Країни з низьким рівнем доходів та дефіцитом продовольства	22204	7,0	22564	7,1	360	0,0
Найменш розвинені країни	10011	3,2	10175	3,2	164	0,0

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних [10].

Таблиця 3

Експорт м'яса, тис. т

Регіон/країна	2014 р.		2015 р.		Абсолютне відхилення	
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
1	2	3	4	5	6	7
Азія, у т. ч.:	4502	14,7	4441	14,6	-61	-0,1
Китай	730	2,4	632	2,1	-98	-0,3
Індія	1966	6,4	1836	6,0	-130	-0,4
Таїланд	851	2,8	973	3,2	122	0,4
Туреччина	450	1,5	460	1,5	10	0,0
Африка, у т. ч.:	229	0,7	287	0,9	58	0,2
Південна Африка	148	0,5	203	0,7	55	0,2
Центральна Америка, у т. ч.:	508	1,7	530	1,7	22	0,1

1	2	3	4	5	6	7
Мексика	274	0,9	294	1,0	20	0,1
Південна Америка, у т. ч.:	8134	26,5	8114	26,6	-20	0,1
Аргентина	562	1,8	524	1,7	-38	-0,1
Бразилія	6546	21,4	6491	21,3	-55	-0,1
Північна Америка, у т. ч.:	9252	30,2	8769	28,8	-483	-1,4
Канада	1717	5,6	1695	5,6	-22	0,0
США	7535	24,6	7075	23,2	-460	-1,4
Європа, у т. ч.:	4796	15,7	4889	16,0	93	0,4
ЄС	4037	13,2	4173	13,7	136	0,5
Океанія, у т. ч.:	3223	10,5	3438	11,3	215	0,8
Австралія	2251	7,3	2430	8,0	179	0,6
Нова Зеландія	968	3,2	1005	3,3	37	0,1
Світ усього, у т. ч.:	30644	100,0	30470	100,0	-174	0,0
Країни, що розвиваються	13197	43,1	13144	43,1	-53	0,1
Розвинені країни	17447	56,9	17327	56,9	-120	-0,1
Країни з низьким рівнем доходів та дефіцитом продовольства	2138	7,0	2007	6,6	-131	-0,4
Найменш розвинені країни	11	0,0	12	0,0	1	0,0

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних [10].

Таблиця 4

Показники концентрації та особливостей конкуренції на світовому ринку продавців м'яса

Рік	Коефіцієнт концентрації, %	Індекс Херфіндала – Хіршмана	Коефіцієнт відносної концентрації (К)	Дисперсія логарифмів ринкових часток	Індекс максимальної частки
2014	59,12413523	1394,059643	0,843303032	9,203744475	0,780475468
2015	58,21791926	1346,333737	0,870346823	9,035478637	0,769427359

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних [10].

Таблиця 5

Країнові особливості імпорту м'яса

Країни	2014 р.		2015 р.		Абсолютне відхилення	
	млрд дол.	%	млрд дол.	%	млрд дол.	%
Усього світ	177	100,0	144	100,0	-33	0,00
Розвинені країни	116	65,5	94	65,3	-22	-0,26
Країни, що розвиваються	62	35,0	50	34,7	-12	-0,31
Найменш розвинені країни	3	1,7	3	2,1	0	0,39
Країни з низьким рівнем доходів та дефіцитом продовольства	4	2,3	4	2,8	0	0,52
Африка на південь від Сахари	4	2,3	3	2,1	-1	-0,18

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних [10].

- ✦ країнами – лідерами з виробництва м'яса є: Китай, країни ЄС, США, Бразилія;
- ✦ основними експортерами м'яса є розвинені країни;
- ✦ у регіональному вимірі основними експортерами м'яса є країни Північної Америки, країни Південної Америки, країни Європи;
- ✦ основними країнами – експортерами м'яса є: США, Бразилія, ЄС; світовий ринок продавців м'яса наближається за своїми параметрами до монополії, характеризується суттєвими диспропорціями у розмірах суб'єктів ринку – нерівністю розмірів суб'єктів ринку, значною ринковою владою найбільших його суб'єктів;

Імпорт м'яса, тис. т

Реґіон/країна	2014 р.		2015 р.		Абсолютне відхилення	
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
Азія, у т. ч.:	15859	53,4	15799	53,8	-60	0,4
Китай	4663	15,7	4634	15,8	-29	0,1
Японія	3214	10,8	3156	10,8	-58	-0,1
Корея	1002	3,4	1094	3,7	92	0,4
Філіппіни	440	1,5	466	1,6	26	0,1
Саудівська Аравія	1036	3,5	1058	3,6	22	0,1
Сінгапур	331	1,1	342	1,2	11	0,0
В'єтнам	1784	6,0	1623	5,5	-161	-0,5
Африка, у т. ч.:	2975	10,0	2874	9,8	-101	-0,2
Ангола	693	2,3	461	1,6	-232	-0,8
Єгипет	426	1,4	465	1,6	39	0,1
Південна Африка	459	1,5	504	1,7	45	0,2
Центральна Америка, у т. ч.:	2820	9,5	2918	9,9	98	0,4
Мексика	1848	6,2	1946	6,6	98	0,4
Південна Америка, у т. ч.:	1020	3,4	901	3,1	-119	-0,4
Чилі	362	1,2	305	1,0	-57	-0,2
Північна Америка, у т. ч.:	2775	9,4	3147	10,7	372	1,4
Канада	769	2,6	793	2,7	24	0,1
США	1995	6,7	2343	8,0	348	1,3
Європа, у т. ч.:	3781	12,7	3215	11,0	-566	-1,8
ЄС	1296	4,4	1229	4,2	-67	-0,2
Росія	1885	6,4	1416	4,8	-469	-1,5
Океанія, у т. ч.:	443	1,5	492	1,7	49	0,2
Австралія	222	0,7	262	0,9	40	0,1
Світ усього, у т. ч.:	29673	100,0	29347	100,0	-326	0,0
Країни, що розвиваються	18596	62,7	18399	62,7	-197	0,0
Розвинені країни	11077	37,3	10948	37,3	-129	0,0
Країни з низьким рівнем доходів та дефіцитом продовольства	1862	6,3	1945	6,6	83	0,4
Найменш розвинені країни	1682	5,7	1492	5,1	-190	-0,6

Джерело: розраховано та складено автором на основі даних [10].

Таблиця 7

Показники концентрації та особливостей конкуренції на світовому ринку покупців м'яса, тис. т

Рік	Коефіцієнт концентрації, %	Індекс Херфіндала – Хіршмана	Коефіцієнт відносної концентрації (К)	Дисперсія логарифмів ринкових часток	Індекс максимальної частки
2014	33,26930206	593,209658	–	5,937082205	0,741633585
2015	34,52823117	595,1750331	–	5,810712486	0,744653844

Джерело: розраховано та складено автором на основі даних [10].

- ✦ основними імпортерами м'яса є країни, що розвиваються;
- ✦ світовий ринок покупців м'яса наближається за своїми параметрами до олігополії, характеризується суттєвими диспропорціями в розмірах суб'єктів ринку – нерівністю розмірів суб'єктів ринку, значною ринковою владою найбільших його суб'єктів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Changing Structure of Global Food Consumption and Trade. Anita Regmi, editor. Market and Trade Economics Division, Economic Research Service, U. S. Department of Agriculture, Agriculture and Trade Report. WRS-01-1 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.ers.usda.gov/media/293645/wrs011_1_.pdf
2. World Agriculture Towards 2030/2050: the 2012 Revision [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.fao.org/docrep/016/ap106e/ap106e.pdf>

3. Global and regional food consumption patterns and trends [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.fao.org/docrep/005/ac911e/ac911e05.htm>

4. **Михайлова Л. І.** Сучасний стан і прогнози розвитку світового ринку м'яса [Електронний ресурс] / Л. І. Михайлова, Т. С. Бобирева. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Vsna_ekon_2012_8_35.pdf

5. **Кирилюк Д. О.** Формування та перспективи розвитку світового ринку м'яса птиці [Електронний ресурс] / Д. О. Кирилюк. – Режим доступу : http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_126/20.pdf

6. **Сальман І. Ю.** Роль і місце українських товаровиробників на світовому ринку м'яса і м'ясопродуктів [Електронний ресурс] / І. Ю. Сальман, М. І. Ібатулін. – Режим доступу : http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2015/10.pdf

7. **Саблук П. Т.** Глобалізація і продовольство : монографія / П.Т. Саблук, О. Г. Білорус, В. І. Власов. – К. : ННЦ – ІАЕ, 2014. – 632 с.

8. Meat export competitiveness of European Union countries on global markets [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ojs.tsv.fi/index.php/AFS/article/viewFile/9373/13854>

9. FAO Statistical Pocketbook 2015 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.fao.org/3/a-i4691e.pdf>

10. Food Outlook: biannual report on global food markets, October 2015 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.fao.org/3/a-I5003E.pdf>

REFERENCES

"Changing Structure of Global Food Consumption and Trade. Anita Regmi, editor. Market and Trade Economics Division,

Economic Research Service, U. S. Department of Agriculture, Agriculture and Trade Report. WRS-01-1". http://www.ers.usda.gov/media/293645/wrs011_1_pdf

"FAO Statistical Pocketbook 2015". <http://www.fao.org/3/a-i4691e.pdf>

"Food Outlook: biannual report on global food markets, October 2015". <http://www.fao.org/3/a-I5003E.pdf>

"Global and regional food consumption patterns and trends". <http://www.fao.org/docrep/005/ac911e/ac911e05.htm>

Kyryliuk, D. O. "Formuvannia ta perspektyvy rozvytku svitovoho rynku miasa ptytsi" [Formation and prospects of the global poultry market]. http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_126/20.pdf

"Meat export competitiveness of European Union countries on global markets". <http://ojs.tsv.fi/index.php/AFS/article/viewFile/9373/13854>

Mykhailova, L. I., and Bobyrieva, T. S. "Suchasnyi stan i prohnozy rozvytku svitovoho rynku miasa" [The modern state and forecasts of the global meat market]. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Vsna_ekon_2012_8_35.pdf

Salman, I. Yu., and Ibatullin, M. I. "Rol i mistse ukrainskykh tovarovyrobnykiv na svitovomu rynku miasa i miasoproduktiv" [Role of Ukrainian producers in the world market of meat and meat products]. http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2015/10.pdf

Sabluk, P. T., Bilorus, O. H., and Vlasov, V. I. *Hlobalizatsiia i prodovolstvo* [Globalization and food]. Kyiv: NNTs-IAE, 2014.

"World Agriculture Towards 2030/2050: the 2012 Revision" <http://www.fao.org/docrep/016/ap106e/ap106e.pdf>